

EKRANOWY WIZERUNEK EMIGRACJI W KINIE PRL

MIGRACJA i MIGRANT

Interesować nas będzie nie tylko emigracja, ale także imigracja (przyjazd do Polski - czyli reemigracja w przypadku Polaków)

Przy okazji: polskie kino nie pokazuje doświadczeń imigracji innych nacji do Polski... bowiem generalnie jej nie było migracja powojenna (łącznie z losami tych, którzy po 1939 roku znaleźli się poza granicami Polski) odróżniam repatrianta («osobę powracającą do kraju po długim pobycie na obczyźnie») od ekspatrianta czyli kogoś, kto został wysiedlony/przesiedlony siłą na skutek zmiany granic.

MIGRACJA i MIGRANT

Generalnie kino PRL pomiędzy 1945 a 1989 roku, podkreślało **obcość** osób nie będących obywatelami Polskiej Republiki Ludowej

Bowiem Polak z zagranicy nie był oceniany jedynie za swoje etniczne cechy (rodak, ziomek), ale z punktu widzenia **komunistycznej przydatności** – (początkowo podział klasowy ważniejszy niż narodowy; później stosunek Polaków/migrantów do aktualnych władz PRL)

MIGRACJA I MIGRANT

Generalnie władze PRL były podejrzliwe wobec:

- wszystkich, którzy nie zamieszkiwali ziemi między Bugiem a Odrą, bowiem nie dzielili doświadczenia obywateli PRL, czyli byli **niekontrolowalni** (lub nie byli w pełni kontrolowalni)
- wszystkich, którzy trafili na ziemię między Bugiem a Odrą z innych obszarów (ekspatriantów – bowiem odczuwali nostalgię wobec innych ziem, trudno się więc zakorzeniali)

Stopień podejrzliwości (ksenofobii) zmieniał się w zależności od polityki PRL

Na sympatię mógł liczyć tylko ten migrant, który miał pozytywny stosunek do PRL

FALA REPATRIACJI POWOJENNEJ

Pokażna ilość tematów w kolejnych wydaniach PKF (ilustracja)

<http://repozytorium.fn.org.pl/?q=pl/search/site/powr%C3%B3t>

Zakazane piosenki – porównanie dwóch wersji (1946, w katalogu i 1947

<https://www.youtube.com/watch?v=go78hC6QvcY&t=374s>)

Podobne motywy:

Krajobraz po bitwie (1970)

Pan na Żuławach (serial, 1984)

Sprawa pilota Maresza (1955) – jako symboliczna rekompensata dla wracających żołnierzy

OKRES STALINOWSKI

EMIGRANT JAKO POLITYCZNY WRÓG

Kariera (1954) - szpieg

Niedaleko Warszawy (1954) - dywersant

Uczta Baltazara (1954) – złodziej (który przechodzi przemianę)

Porażki wrogów: Polskie służby są skuteczne, a sama Polska - atrakcyjna

Kontynuacja:

Kalosze szczęścia (1958, 1:22:50,

https://www.youtube.com/watch?v=8bPEoV_ylZI

- jedyny film, który – w karykaturalny sposób – prezentuje przedstawicieli londyńskiego rządu)

OKRES GOMUŁKOWSKI

POLONUS ZACHWYCONY POLSKĄ

W latach 60. - zgodnie z epoką – to Polonusi przyjeżdżają do Polski, a nie Polacy – jadą na Zachód (nie ma powodów wyjeżdżać z Polski)

jeśli się wyjeżdża na emigrację, to nielegalnie (*Ostatni kurs*)

Przypadek polskich komedii *Mąż swojej żony* / *Jadą goście, jadą* / *Dwa żebra Adama* / *Żona dla Australijczyka* / *Giuseppe w Warszawie* / *Przygoda z piosenką* / *Nie lubię poniedziałków* / *Lekarstwo na miłość* / *Matężństwo z rozsądku* / *Mocne uderzenie* / *Człowiek z M-3* / *Rzeczpospolita babska* / *Gdzie jest generał* / *Wojna domowa* (*Zagraniczny gość*)

OKRES GOMUŁKOWSKI - KOMEDIE

Polska w komediach z lat 60. to „kraj księżycowy”

- bohaterowie żyją skromnie, ale godnie
- nie mają problemów z pieniędzmi
- świat jest jasny, pełen miłych ludzi, bardzo atrakcyjny

Polonusi muszą się zakochać w tym kraju

w komediach silnie podkreślany jest dystans do pieniędzy i dóbr materialnych – Polonusi mogli tylko tym „szpanować”; kapitał sytuziemców (życzliwość, otwartość, moralność) jest wyższy niż materialny cudzoziemców

(Sprzeczność dyskursu fabularnego i wizualnego) W narrację emigracyjną wciągnięty jest dyskurs erotyczny;

Polonusi mają zakochać się w Pol(s)ce

(„najwięcej witaminy mają polskie dziewczyny”)

OKRES GOMUŁKOWSKI - KOMEDIE

Polska w komediach z lat 60. to „kraj księżycowy”

Fenomen: *Sami swoi*

Oswajanie

Podwójny przekaz nt./dla emigrantów i expatriantów

Najpierw Pawlak, a potem John akceptuje ziemię inną, niż w Krużewnikach

Nowa Polska, to Polska właściwa

W komediach z lat 60 jest jednak coś „kolonialnego”; zainfekowanie symboliczne – człowiek z Zachodu jest kimś wyjątkowym

„BATORY” I „STEFAN BATORY”

SYMBOL SWOBODNEGO PRZEMIESZCZANIA PRL-OWSKIE „OKNO NA ŚWIAT”

PKF 23/49

<http://repozytorium.fn.org.pl/?q=pl/search/site/powr%C3%B3t>

„Batory” symbolizował łatwość i luksus wyjazdów zagranicznych

Zdecydowanie częściej podróż „do”, a nie „z” Polski

PKF nr 50b/1970

„Do Gdyni przybył statek flagowy naszej floty Stefan Batory, przywiózł 200 Pasażerów”

Jadą goście, jadą, Powrót statku (dok. 1963),

OKRES GOMUŁKOWSKI - DRAMATY DOŚWIADCZENIE POLONUSA

Wyobcowanie i niezrozumienie – *Szyfry* (1966)

Utrata tożsamości posiadanie środków jest odwrotnie proporcjonalnie do

posiadania szczęścia, emigranci zagubieni jakby na coś czekali (*Powrót*, 1960,

Pogoń za Adamem 1970); także w komedii *Przygoda z piosenką* (1968)

Polacy z Polski natomiast pewni siebie, znający swoją wartość, nie czapkujący,

wspierani przez PRL, łatwo przemieszczający się

Żona dla Australijczyka, Seksolatki, Kochaj albo rzuć, Spotkanie na Atlantyku

EMIGRACJA MARCOWA?

Sam Marzec 68 był tematem zakazanym w kinie PRL

Tylko jako eufemizm (np. w kinie Zanussiego – *Struktura kryształu, Iluminacja*)

Widz może się jedynie domyślać, dlaczego bohaterowie wyjeżdżają

Jak daleko stąd, jak blisko (1971) – z Dworca Gdańskiego *Przypadek* (1981)

DEKADA GIERKA

W latach 70 to Polacy częściej wyjeżdżają na Zachód, niż Polonusi do Polski
Ale niższość kulturowa Zachodu, deprawacja moralna Polaków -materialistów oraz atrakcyjność PRL
pozostaje (podlana nostalgią)

Kochaj albo rzuć (1977) („wszędzie dobrze, ale w domu”)

Bilet powrotny (1978) („pieniądze szczęścia nie dają”)

Kino Moralnego Niepokoju (jako kino społecznego protestu)

Człowiek z Zachodu jako symbol wolność, poszukiwanie moralnego autorytetu wśród rodaków z zagranicy (*Bez znieczulenia*, *Dyrygent 45:54* <https://vod.pl/filmy/dyrygent/dwzrm20>, *Przewodnik*)

DEKADA JARUZELSKIEGO

Temat emigracji bardzo mocno obecny

Stan wewnętrzny / *Ultimatum* / *Sezon na bażanty* / *Wakacje w Amsterdamie* / *Epizod Berlin-West* / *300 mil do nieba* / *Ostatni prom* / *Stan strachu* / (*Fucha*)

Ale też: *Kingsajz*, *Pociąg do Hollywood*, *Smażalnia stary*

Emigracja polityczna lub zdecydowanie wpisana w kontekst polityczny

Polacy usilnie chcą wyjechać z tego kraju Propagandowe ujęcie tematu

Ultimatum (1:33:34, https://www.youtube.com/watch?v=aqB_aUayadM) i Epizod Berlin-West

Puenta: **300 mil do nieba**

